

Strazbur, 20. oktobar 2010.

CCPE(2010)1

KONSULTATIVNO VIJEĆE EVROPSKIH TUŽILACA (CCPE)

Mišljenje br. 5 (2010) Konsultativnog vijeća evropskih tužilaca „Državno tužilaštvo i maloljetničko pravosuđe – Jerevanska deklaracija“

Ova Deklaracija je usvojena tokom 5. plenarne sjednice CCPE-a,
koja je održana u Jerevanu (Jermenija)
od 19. do 21. oktobra 2010. godine

JEREVANSKA DEKLARACIJA

Uvod

1. Konsultativno vijeće evropskih tužilaca (CCPE) je osnovano 13. jula 2005. godine od strane Komiteta ministara u cilju izrade mišljenja o pitanjima koja se odnose na tužilačku organizaciju i unaprjeđenja djelotvornog sprovođenja Preporuke Rec(2000)19 Komiteta ministara državama članicama o ulozi državnog tužilaštva u sistemu krivičnog pravosuđa.
2. Za 2010. godinu, Komitet ministara je pozvao CCPE⁷⁹, da u kontekstu Rezolucije br. 2 o pravosuđu po mjeri djeteta⁸⁰, usvoji Mišljenje o „načelima javne politike za maloljetničko pravosuđe“ i da ispita, između ostalog, položaj koji maloljetnici imaju prije, tokom i nakon sudskog postupka, način na koji se trebaju uzeti u obzir interesi maloljetnika tokom takvog postupka, kao i napredak u pogledu metoda koje nadležni organi koriste kako bi informisali maloljetnike o njihovim pravima i pristupu pravdi, uključujući i pristup Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu.

⁷⁹ Pogledati Opis zadataka CCPE-a za 2009-2010. godinu (1044. sjednica zamjenika ministara, 10. decembar 2008. godine)

⁸⁰ Konvencija usvojena na XXVIII konferenciji evropskih ministara pravde (Lanzarote, Španija, oktobar 2007. godine)

3. Državni tužioc su državni organi koji, u ime društva i u javnom interesu, osiguravaju primjenu zakona u slučajevima kada je za kršenje zakona propisana krivična sankcija. Pri tome, tužioc uzimaju u obzir kako prava pojedinca, tako i potrebnu djelotvornost sistema krivičnog pravosuđa, u skladu sa Preporukom Rec(2000).
4. Uloga tužilaca se značajno razlikuje od države do države, i svrha ovog Mišljenja je da utvrdi smjernice kojima treba da se rukovode svi tužioc koji su uključeni u rad sa maloljetnicima. Ovo Mišljenje treba da obezbijedi da u svim postupcima koji se odnose na maloljetnike, a u koje su uključeni državni tužioc, budu primijenjena određena osnovna načela, uz dužno poštovanje nivoa zrelosti, ranjivosti i mentalne sposobnosti maloljetnika, bilo da se radi o maloljetniku koji je prekršio zakon ili ima status oštećenog ili svjedoka. Pomenuta načela se primijenjuju u svim fazama postupka, što znači prije početka suđenja, tokom postupka, u toku izvršenja odluke, kao i tokom izvršenja odluka koje se tiču maloljetnika.
5. U predmetima koji se odnose na maloljetnike, tužioc moraju da obrate posebnu pažnju na uspostavljanje odgovarajuće ravnoteže između, s jedne strane interesa društva i ciljeva pravde, a s druge strane interesa, potreba i ranjivosti maloljetnika.
6. U državama u kojima tužioc imaju nadležnosti izvan područja krivičnog prava (na primjer, u porodičnom pravu, pravu koji se odnosi na starateljstvo i upravnom pravu), oni moraju uvijek da promovišu osnovna prava i slobode, a posebno načela koja se tiču posebne zaštite maloljetnika, kao što je izloženo u ovom Mišljenju.
7. Načela sadržana u ovom Mišljenju se primijenjuju kada je to u skladu sa nadležnostima tužilaca i pozitivno-pravnim propisima.
8. Načela izložena u ovom Mišljenju u odnosu na maloljetnike se mogu takođe primijenjivati i na mlađa punoljetna lica.
9. Pored naprijed navedenog, CCPE izražava želju da države članice preduzmu odgovarajuće mjere borbe protiv drugih socio-ekonomskih uzroka koji mogu dovesti do maloljetničke delinkvencije (na primjer, beskućništvo, nezaposlenost, nedostatak obrazovanja).

Referentna akta

10. CCPE je pripremio ovo Mišljenje na osnovu odgovora 37 država članica na upitnik koji se posebno odnosio na ovu temu⁸¹.

81 Pogledati dokument CCPE-GT (2010)1REV6

11. Ovo Mišljenje se zasniva na univerzalnim⁸² i regionalnim⁸³ pravnim aktima, uključujući sudsku praksu Suda u ovom pogledu⁸⁴.
12. CCPE je takođe uzeo u obzir i rad i zaključke VII konferencije vrhovnih državnih tužilaca Evrope (Moskva, 2006.)⁸⁵ o „ulozu državnih tužilaca u zaštiti pojedinaca“ kao i Mišljenje broj 2 CCPE o alternativama krivičnom gonjenju, Mišljenje broj 3 CCPE - o ulozu tužilaštva izvan krivično-pravnog sistema i Mišljenje broj 4 CCPE o odnosima između sudija i državnih tužilaca u demokratskom društvu⁸⁶.

-
- 82 Vidjeti posebno dokumente Ujedinjenih nacija, uključujući Konvenciju UN-a o pravima djeteta (20. novembar 1989.); Minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloljetničko pravosuđe („Pekinška pravila“, 29. novembar 1985.); Smjernice Ujedinjenih nacija o prevenciji maloljetničke delinkvencije („Rijadske smjernice“, 14. decembar 1990.); Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloljetnika lišenih slobode („Havanska pravila“, 14. decembar 1990). Vidjeti takođe Opšti komentar Ujedinjenih nacija br. 10 Komiteta o pravima djeteta u vezi sa pravima djeteta u maloljetničkom pravosuđu (CRC/C/GC/10, 2007) i Pravila o procedurama i evidencijama međunarodnog krivičnog suda (9. septembar 2002.), a posebno pravila 67 („Svjedočenje uživo putem sredstava audio-vizuelne tehnologije“), 68 („Prethodno zabilježeno svjedočenje“, 87 („Zaštitne mjere“) i 88 („Posebne mjere“).
- 83 Vidjeti posebno dokumente Ujedinjenih nacija, uključujući Konvenciju UN-a o pravima djeteta (20. novembar 1989.); Minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloljetničko pravosuđe („Pekinška pravila“, 29. novembar 1985.); Smjernice Ujedinjenih nacija o prevenciji maloljetničke delinkvencije („Rijadske smjernice“, 14. decembar 1990.); Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloljetnika lišenih slobode („Havanska pravila“, 14. decembar 1990). Vidjeti takođe Opšti komentar Ujedinjenih nacija br. 10 Komiteta o pravima djeteta u vezi sa pravima djeteta u maloljetničkom pravosuđu (CRC/C/GC/10, 2007) i Pravila o procedurama i evidencijama međunarodnog krivičnog suda (9. septembar 2002.), a posebno pravila 67 („Svjedočenje uživo putem sredstava audio-vizuelne tehnologije“), 68 („Prethodno zabilježeno svjedočenje“, 87 („Zaštitne mjere“) i 88 („Posebne mjere“).
- 84 Vidjeti praksu Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu, a posebno: X i Y protiv Holandije (26. mart 1985. broj 8978/80); Bouamar protiv Belgije (29. februar 1988, broj 9106/80); V protiv Ujedinjenog Kraljevstva (16. decembar 1999, broj 24888/94) i T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva (16. decembar 1999, broj 24724/94); Couillard Maugery protiv Francuske (1. jul 2004, broj 64796/01); Mubilanzija Mayeka i Kaniki Mitunga protiv Belgije (12. oktobar 2006, broj 13178/03); Okkali protiv Turske (17. oktobar 2006, broj 52067/99); Maumousseau i Washington protiv Francuske (6. decembar 2007, broj 39388/05); Yunus Aktas i drugi protiv Turske (20. oktobar 2009, broj 24744/03); M.B. protiv Francuske (17. decembar 2009, broj 22115/06); zahtjev za upućivanje Velikom vijeću); Salduz protiv Turske (27. novembar 2008, broj 36391/02).
- 85 Vidjeti VII sjednicu Konferencije vrhovnih državnih tužilaca Evrope (Moskva, 5. i 6. jul 2006. godine) organizovanu od strane Savjeta Evrope u saradnji sa Vrhovnim državnim tužilaštvom Ruske Federacije.
- 86 Vidjeti takođe sažetu analizu odgovora datih na upitnik koji se odnosi na postupanje sa maloljetnim učiniocima (dokument PC-CP(2009) 04final) i nacrt Smjernica Komiteta ministara Savjeta Evrope, koji je pripremila grupa eksperata Evropske komisije za pravnu saradnju (dokument CJ-S-H(2011)9).

Definicije

13. U svrhe ovog Mišljenja, CCPE upućuje na definicije sadržane u stavu 21 Preporuke (2008)11 o evropskim pravilima za maloljetne učinioce prema kojima se primjenjuju sankcije ili mjere i tačku I Preporuke Rec(2003)20 o novim načinima rada u maloljetničkoj delinkvenciji i ulozi maloljetničkog pravosuđa:
- I. „Maloljetnik/maloljetno lice“ podrazumijeva lice mlađe od 18 godina;
 - II. „Maloljetni učinilac“ podrazumijeva lice mlađe od 18 godina, koje se tereći da je počinilo ili je počinilo protivpravno djelo;
 - III. „Protivpravno djelo“ znači bilo koju radnju ili propuštanje kojima se krši zakon i za koja je propisana sankcija, a kojima se bavi krivični sud ili bilo koji drugi sudski ili upravni organ.

Specifičnosti maloljetničkog pravosuđa

14. Maloljetničkom pravosuđu treba da se posveti posebna pažnja od strane svih sudskih, policijskih i socijalnih aktera zbog ranjivosti kategorije lice na koje je isto usmjereno. U svim pravosudnim sistemima, tužioci treba da razmotre nivo zrelosti maloljetnika, mogućnosti ublažavanja njegove/njene odgovornosti zbog maloljetstva i da obrate posebnu pažnju na njegova/njena prava.
15. Gdje je to primjereno, treba razmotriti sljedeće mjere:
- vizuelno ili audio snimanje davanja iskaza od strane maloljetnika, ispitivanje maloljetnika uz pomoć dječjih psihologa, pedagoga, socijalnih radnika ili drugih stručnjaka;
 - saslušavanje maloljetnika obavljati, kada je moguće, u prisustvu nosioca roditeljske odgovornosti ili drugog lica bliskog maloljetniku ili predstavnika socijalne službe;
 - prostorije za ispitivanje posebno prilagođene djeci (broj razgovora sa maloljetnim oštećenim treba svesti na što je moguće manji broj);
 - razgovor se mora voditi na način koji preduprijeđuje sekundarnu viktimizaciju.
16. Tužioci treba da nastoje da promovišu mjere koje imaju za cilj da preduprijeđe kršenje zakona od strane maloljetnika za koje, zbog njihove ranjivosti, postoje veliki izgledi da će izvršiti protivpravna djela. Roditelje treba konsultovati i uključiti u sprovođenje ovih mjera.

17. Sankcije treba da uzmu u obzir obrazovanje, obuku, lično okruženje i ličnost maloljetnika, a ne samo da predstavljaju kažnjavanje za krivična djela ili nezakonita pogrešna ponašanja. Mjere koje ograničavaju slobodu maloljetnika treba posebno propisati zakonom i ograničiti strogim zahtjevima potrebnim radi zaštite društva.
18. U skladu sa svojim nadležnostima, tužilac treba da nastoji da svaki kontakt maloljetnika, bilo kao učinioca, oštećenog ili svjedoka, sa pravosudnim sistemom bude predmet posebne pažnje, kako bi se omogućilo da on/ona dobije sve potrebne informacije, na način razumljiv za njegovo/njeno godište, a koje se odnose na vođenje postupka, ulogu pravosudnih aktera, kao i preduzete mjere.
19. Tužioci treba da imaju na raspolaganju potrebna i odgovarajuća sredstva za vršenje svojih nadležnosti, odnosno takva sredstva treba da budu dodijeljena drugim nadležnim službama za maloljetnike. Naročito im treba omogućiti sistem zapošljavanja, odgovarajuće obuke, kao i potrebno osoblje, sredstva i specijalizovane usluge. Pored navedenog, države članice treba da razmotre uspostavljanje specijalizovanih službi i službenika za oblast maloljetničke delinkvencije.
20. U krivičnoj istrazi ili gonjenju i drugim postupcima u koje su uključeni maloljetnici, tužioci treba da obrate posebnu pažnju na vremensko trajanje postupka, kao i da se potrudite da se takvi predmeti posmatraju kao prioritet i da se sprovode bez ikakvog nepotrebnog odlaganja. Dugotrajan postupak može pogoršati negativan uticaj izvršenog djela i može ometati odgovarajuću rehabilitaciju, kako maloljetnog učinioca, tako i maloljetnog oštećenog.
21. Tužioci treba da budu svjesni da, u skladu sa međunarodnim standardima, djeca lišena slobode moraju, po pravilu, biti odvojena od odraslih, a takođe imaju pravo da održavaju kontakt sa svojom porodicom⁸⁷.
22. Interes društva zahtijeva da se medijima obezbijede potrebne informacije o funkcionisanju pravosudnog sistema⁸⁸. Međutim, izlaganje medijima može biti naročito štetno za maloljetnike uključene u krivične istrage ili druge postupke. Stoga tužioci moraju biti posebno svjesni svoje odgovornosti da ne otkrivaju bilo kakve informacije koje mogu dovesti do kršenja prava maloljetnika ili do povećavanja predrasuda.

⁸⁷ Vidi Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima djeteta, član 37.

⁸⁸ Vidjeti Bordo Deklaraciju i CCJE-ovo Mišljenje broj 12(2009) i CCJE-ovo Mišljenje broj 4(2009) o odnosima između sudija i tužilaca u demokratskom društvu.

23. Preporučuje se razmjena iskustava između tužilaca i međunarodna saradnja na temu maloljetničkog pravosuđa.⁸⁹

Maloljetnici u postupku prije suđenja

24. Da bi bili bolje upoznati sa situacijom u kojoj se nalazi maloljetnik uključen u postupak, tužioci treba da, u skladu sa svojim ovlašćenjima, imaju ključnu ulogu u koordinaciji i saradnji glavnih aktera krivičnog postupka, na primjer policije, službi za uslovne osude ili socijalnih službi.
25. Tužioci treba, kada je to moguće, da traže savjete od socijalnih službi, specijalizovanih službi za zaštitu djece prije donošenja odluke o tome da li će krivično goniti maloljetnike ili ne. Tužioci takođe treba da traže njihove savjete i prije donošenja odluke o tome koju sankciju ili mjere treba predložiti sudu. Takođe bi trebali biti upoznati i koristiti, gdje je to primjereno, posebne tehničke mogućnosti za saslušanje maloljetnika i stručna lica (vidjeti stav 16)
26. Imajući u vidu mogućí štetni uticaj krivičnog i drugih postupaka na budući razvoj maloljetnika, tužioci bi trebali da u najvećoj mogućoj mjeri i u skladu sa zakonom, traže alternative krivičnom gonjenju maloljetnih učinilaca, kada te alternative predstavljaju odgovarajući pravosudni odgovor na krivično djelo, uzimajući u obzir interese oštećenih i opšte javnosti i poštovanje ciljeva maloljetničkog pravosuđa.⁹⁰
27. Prema međunarodnim standardima, pritvor maloljetniku prije suđenja mora biti korišćen kao krajnja mjera i njegovo trajanje se mora svesti na najkraće moguće vrijeme. Kada se radi o maloljetnicima, tužioci treba posebno da budu oprezni prilikom razmatranja da li se ista svrha može postići nekom lakšom mjerom i treba da obezbijede da se pritvor maloljetnika odvija pod uslovima koji će u najmanjoj mogućoj mjeri ostaviti negativne posljedice na maloljetnika.
28. Smjernice ili preporuke o odgovarajućim mjerama za različite vrste maloljetničkih protivpravnih djela mogu biti korisne kako bi se obezbijedila jednakost pred zakonom.

Maloljetnici tokom sudskog postupka

29. Svi tužioci treba da nastoje da se tokom sudskog postupka osiguraju dobrobit i interesi maloljetnika. Tužioci treba da teže da se smanji bilo kakav pre-

⁸⁹ Vidjeti CCPE-ovo Mišljenje broj 1 o načinima unaprijeđenja međunarodne saradnje u oblasti krivičnog pravosuđa.

⁹⁰ Vidjeti CCPE-ovo Mišljenje broj 2 o alternativama krivičnom gonjenju.

komjerni štetni uticaj na učitelja, oštećenog i svjedoka tokom krivičnog postupka, kada je to primjereno, pri čemu može biti od pomoći zaštitni pristup.

30. Tužilac treba da obezbijedi da maloljetnik bude svjestan optužbi protiv nje/nje, kao i da bude sposoban da u potpunosti vrši svoju odbranu, kako bi maloljetnik mogao da pruža objašnjenja i da ima koristi od pravne pomoći u svim postupcima u koje je on/ona uključen/a, i kako bi mu/joj bilo omogućeno da govori slobodno pred nadležnim sudom.

Izvršenje odluka koje se odnose na maloljetnike

31. Kada su u pitanju maloljetnici, tužioci treba da, kada su nadležni, nastoje da obezbijede da se obrazovne mjere i mjere socijalizacije, kao što su naknada štete, obrazovanje, nadzor od strane socijalne službe, liječenje i smještaj u posebnim ustanovama za maloljetnike, posredovanje, kao i sudski nadzor, uslovna osuda i uslovni otpust, koriste u što je moguće većoj mjeri, vodeći istovremeno računa o interesima oštećenog, javnom interesu, interesu maloljetnika, kao i o ciljevima krivičnog pravosuđa.
32. Kada je to u okviru njihovih nadležnosti, tužioci treba da nadziru zakonitost sprovođenja svih sankcija i mjera, kao i obrazovanje u specijalnim ustanovama za maloljetnike i da redovno vrše inspekciju svih kaznenih ustanova specijalizovanih za maloljetnike. Ove kontrole treba da se odnose i na pritvorske ustanove za maloljetna osumnjičena lica.
33. Kada je u to okviru njihovih nadležnosti, tužioci treba da obezbijede da maloljetnici, koji su učinili protivpravno djelo i koji su podvrgnuti mjerama i sankcijama, budu nadzirani, kao i da im se pruži pomoć u cilju izbjegavanja rizika od ponovnog vršenja protivpravnih djela.
34. Države članice se pozivaju da redovno provjeravaju primjenu Preporuke (2000)19 u svojim nacionalnim sistemima, posebno u pogledu maloljetničkog pravosuđa kako je opisano u ovom Mišljenju.